

BIBLIOTHECA NATIONALIS HUNGARIAE

Az Országos Széchényi Könyvtár és
a Könyvtári Intézet stratégiai terve
2009–2013

Budapest
2009

TARTALOM

1. BEVEZETÉS	3
2. HELYZETKÉP	5
3. JÖVŐKÉP	12
4. KÜLDETÉS	12
5. ALAPVETŐ CÉLOK	12
6. KULCSTERÜLETEK	13
7. A KÖNYVTÁRI INTÉZET STRATÉGIAI TERVE	18

1. BEVEZETÉS

A nemzeti könyvtárak társadalmi szerepét a mai Európában három alapvető tényező határozza meg. Az egyik a nemzeti kulturális örökség megőrzésével járó hagyományátadás. Emellett az információs technológia egyre bővülő lehetőségeinek alkalmazásával felgyorsult a könyvtárak információs központtá válása. Ebben a kettős szerepkörben egyrészt a kutatást, másrészt az oktatást szolgálják. A harmadik alapvető tényező európai dimenziót nyit; vagyis az a szerep, amelyet a nemzeti könyvtárak – és sok szempontból valamennyi könyvtár – az európai öntudat kialakításának folyamatában játszik. Mindezek mellett a szakmai feladatokat közép- és hosszú távon is meghatározza a magyar könyvtárügy stratégiája, a Portál-program. Az Országos Széchényi Könyvtár és a Könyvtári Intézet 2009–2013 évi stratégiai tervében a feladatokat ezen tényezők figyelembe vételével fogalmazzuk meg.

A nemzeti könyvtáraknak alkalmazkodniuk kell a gyökeresen megváltozott használói szokásokhoz. A könyvtárakra az internet használatának elterjedésével új feladatok várnak, egyre inkább létszükségletté válik a nyitás a felhasználók felé. A katalógushasználat aránya világszerte rendkívüli módon visszaesett az internetes keresőmotorokkal szemben; az elektronikus tartalmak tömegesen keletkeznek a könyvtárak „falain” kívül, megőrzésük nem biztosított. Egyre nagyobb a jelentősége a könyvtári katalógusok és dokumentumok távhasználatának, amely magával vonja a gyűjtemények digitalizálásának felgyorsulását. Mind élesebb versenyhelyzet alakul ki az üzleti tartalomszolgáltatókkal, sőt az anyagaikat ingyenesen a világhálóra tevő tartalom-előállítókkal is. Ilyen körülmények között a nemzeti könyvtár stratégiáját új alapokra kell helyezni: célja az egyszerűen használható, korszerű elektronikus szolgáltatások kialakítása és fejlesztése. Az OSZK-nak ebben a környezetben kell végig gondolnia a következő stratégiai periódus feladatait.

A nemzeti gyűjtemény építésének feladata továbbra is tevékenységünk alapja marad. Ez azonban még a hagyományos papíralapú dokumentumok esetében sem működik újragondolás és változtatás nélkül. Magyarország Európai Unióhoz csatlakozása felvetette a hungarikumfogalom újraértelmezésének szükségességét. A magyar az Unió teljes jogú nyelve lett, tehát valamennyi hivatalos dokumentum magyarul is megjelenik. Felmerül kérdés, hogy a nemzeti könyvtár feladata-e mindezen dokumentumok begyűjtése. Az elektronikus dokumentumok esetében a nemzeti gyűjtemény fogalmának további átgondolása vált szükségesé, hiszen az interneten megjelenő egyre nagyobb számú dokumentum közül nagyon sok a nemzeti kultúra – talán csak elektronikus formában létező – szerves részét képezi. Az OSZK gyűjtőkörének aktualizálása folyamatban van, a következő periódus feladata a gyűjtemény rendszeres gyarapítása a megújított gyűjtőköri szabályzat alapján. A hungarikumok minél teljesebb körű beszerzése érdekében fokozottan fejlesztjük kapcsolatainkat a határon túli magyar könyvtárakkal.

A gyűjtemény ténylegesen csak akkor tölti be hivatását, ha bárki számára hozzáférhetővé válik. Ennek az az alapfeltétele, hogy az olvasóknak ne kelljen feltétlenül fizikailag is megjelenni a könyvtár épületében, hanem távolról is tudják használni az intézmény nyilvántartásait. A közelmúlt számos erőfeszítése ellenére – anyagi lehetőségek hiányában – a katalógusok digitalizálása nem fejeződött be maradéktalanul. Az egyik legfontosabb célunk, hogy a nem-

zeti könyvtár teljes állományát elektronikus formában azonosíthatóvá tegyük – legalább nyilvántartási szinten – a stratégiai periódus végére.

A katalógus információk azonban ma már nem elégségesek. Az olvasók szövegeket, képeket, zenét és filmet keresnek az interneten: nem elégszenek meg a médiumokról szóló információkkal, magát a médiumot akarják. Ezért a tervszerű digitalizálás és az elektronikus dokumentumok kezelésének megoldása az OSZK jövőjének egyik legfontosabb biztosítója. Ha a nemzeti könyvtár a jövőben csupán hagyományos funkcióit tartja meg, lassan könyvmúzeumává válik, és használói köre a tudományos kutatókra szorítkozik, társadalmi szerepköre esetleg csökken, és csupán a tudomány hagyományos hordozón megjelent forrásanyagainak tárolójaként él tovább. Ha azonban szembenéz a modern kor kihívásaival, az elektronikus dokumentumok begyűjtésével, feldolgozásával, valamint állománya digitalizálásával és szolgáltatásával új típusú központi szerephez is juthat. A kötelezpéldány rendelkezések kiterjesztése az online elektronikus dokumentumokra, az önkéntes beszolgáltatási rendszer alapjainak lerakása, a tárolókapacitás biztosítása és a szolgáltatások rendszerének kidolgozása elengedhetetlenül szükséges korszerűbb szerepének betöltéséhez.

Emellett azonban nem szabad elhanyagolnunk könyvtárunk hagyományos tevékenységeit sem, hiszen ezen a területen is adósságaink vannak. A már említett dokumentumfeldolgozási célok mellett a nemzeti bibliográfia elektronikusan elérhető folyamait is teljessé kívánjuk tenni a periódus végére. Feladatunk a közös keresőfelületen elérhető teljes elektronikus nemzeti bibliográfia létrehozása, amely az első nyomtatott könyv megjelenésétől (1473) napjainkig a lehető legteljesebb mértékben regisztrálja a Magyarország mindenkorin területén megjelent dokumentumtermést. Hagyományosnak tekinthető a nemzeti könyvtár könyv- és könyvtártörténeti kutatásokban betöltött szerepe is; a Res Libraria Hungariae akadémiai kutatócsoport létrehozásával országos és nemzetközi szinten is intézményesül a kutatómunka. Szintén az OSZK tudományos súlyát támasztja alá az Európai Könyvtörténeti Gyűjtemény fejlesztése, valamint számos jelentős, nemzetközi színvonalú kiállítás és tudományos konferencia megrendezése is. Nemzetközi kapcsolataink jelentős mértékben fejlődtek az elmúlt időszakban, a jövőben is a szoros együttműködés fenntartására törekszünk az európai nemzeti könyvtárakkal és más szervezetekkel. Kiadványainkban a történeti feldolgozások mellett a könyvtárügy modern irányait így figyelemmel kísérjük.

Nemzetközi kapcsolataink erőteljes fejlesztése mellett az elkövetkező időszakban különös figyelmet szeretnénk szentelni a hazai könyvtári rendszerrel való kapcsolatfejlesztésre is. A gyakorlat bebizonyította, hogy a központi feladatok csak összefogással oldhatók meg hatékonyan. A stratégiai periódusban ki kell alakítani azt a munkamegosztást, amelyre alapozva a törvényekben meghatározott nemzeti könyvtári feladatok egy részét immár decentralizáltan hajtjuk végre. A MOKKA fejlesztése valamennyi hazai könyvtár közös érdeke, mint ahogy az országos cikkadatbázis, a HUMANUS építése is. Szintén konzorciális formában működik az országos online tájékoztató rendszer, a Libinfo. Arra törekszünk, hogy a hazai könyvtári rendszerrel élő, egymást kiegészítő tevékenységekre épülő szoros együttműködést alakítsunk ki. A határon túl működő magyar könyvtárakkal szintén a kölcsönösségen alapuló kapcsolatokra törekszünk úgy, hogy fokozatosan bevonjuk őket a hazai könyvtári programokba. A Könyvtári Intézet döntő szerepet játszik a hazai és a határon túli magyar könyvtárak közötti kapcsolat-tartásban.

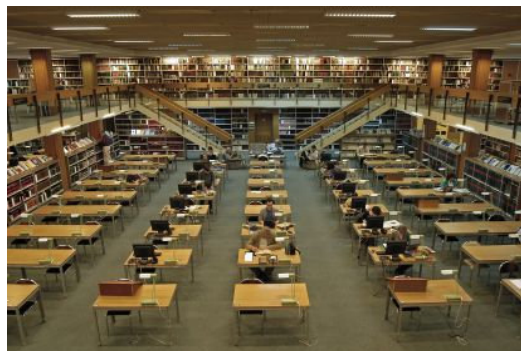
2. HELYZETKÉP

Használói csoportok

A nemzeti könyvtár megőrzi és hozzáférhetővé teszi a magyar kulturális örökség dokumentumait. Hagyományos és elektronikus szolgáltatásai révén a tudományos kutatást, az oktatás és a művelődés-kultúra különböző szintjeit, valamint közvetve a gazdasági fejlődést szolgálja. Szolgáltatásaival sokféle használói csoportot céloz meg, amelyek különböző szakmai háttérrel és érdeklődési körrel rendelkeznek.

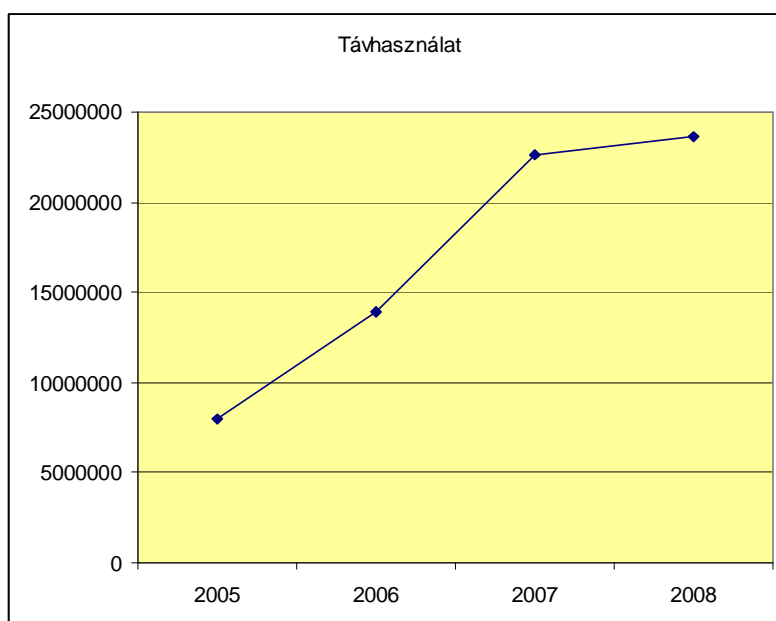
Könyvtárlátogatók

A könyvtár olvasói a tudományos kutatásban és a felsőoktatásban résztvevők, elsősorban kutatók és diákok, valamint egyéni érdeklődők. A könyvtárnak jelenleg 55 000 regisztrált olvasója van.

Távhasználók

A könyvtár online-szolgáltatásai bárki számára hozzáférhetőek az interneten keresztül, a távhasználók száma az online-szolgáltatások bővülésével évről évre ugrásszerűen növekszik.

Könyvtári rendszer

A nemzeti könyvtár számos országos könyvtári szolgáltatás üzemeltetője, szakmai programok vezetője, egyben bibliográfiai és dokumentációs központ is. A Könyvtári Intézet révén a hazai könyvtárak módszertani és kutatási központja.

Szolgáltatások

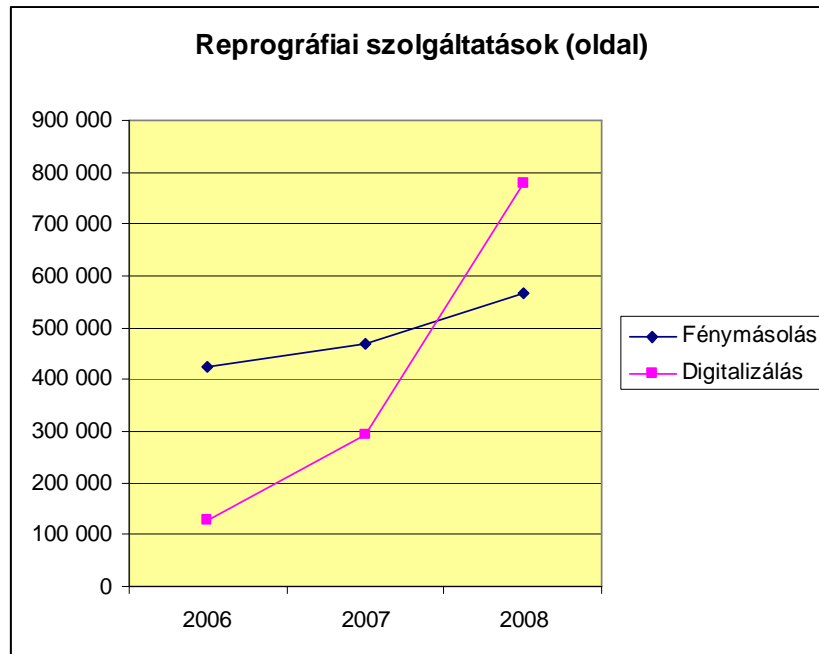
A hagyományos értékek digitális formában történő megjelenítésére számos adatbázis, digitális gyűjtemény, tematikus honlap, valamint digitalizáló szolgáltatás érhető el az interneten keresztül.

A tudományos kutatás támogatása

- A korszerűen felszerelt olvasótermekben mintegy 100 olvasói számítógép, valamint internetes csatlakozásra vezeték nélküli hálózat található.
- A NEKTÁR integrált rendszer három könyvtár online-katalógusához és az OSZK kiemelt adatbázisaihoz nyújt hozzáférési lehetőséget.
- Folyamatosan épülnek a bibliográfiai (Magyar Nemzeti Bibliográfia), a humántudományi cikk- (HUMANUS) és a dokumentum-lelőhely adatbázisok (Magyar Országos Közös Katalógus /MOKKA/), Nemzeti Periodika Adatbázis).
- A szakértői rendszerek (Bibliotheca Corviniana Digitalis, Bibliotheca Eruditionis, Typographia honlapok; Clavis Typographorum Regionis Carpathicae nyomdaadatbázis) elsősorban a tudományos kutatók munkáját segítik.

Az élethosszig tartó tanulás támogatása

- A LibInfo online tájékoztató szolgáltatás keretében bárki érdeklődési körének, iskolai feladatának vagy kutatási témájának megfelelő segítséget kap a sokrétű szaktudással rendelkező könyvtárosoktól.
- A digitális gyűjtemények (OSZK – Digitális Könyvtár, Magyar Elektronikus Könyvtár, Elektronikus Periodika Archívum, Magyar Digitális Képkönyvtár) elektronikus könyveket, folyóiratokat, képeket és hanganyagokat tartalmaznak.
- Egyre népszerűbbek a reprográfiai szolgáltatások (e-könyvek igény szerint, MATARKA cikkmásolat-küldő szolgáltatás, születésnapi ajándékcsomag-szolgáltatás), amelyek keretében könyvek és folyóiratcikkek digitális és fénymásolatai rendelhetők meg.

- A tematikus honlapok (Nyugat, Jeles Napok, Sajtómúzeum, Mesék Mátyás királyról) rendszerezett módon, igényes kivitelben szolgáltatják az ismereteket minden korosztály számára.
- Az állandó, időszaki és virtuális kiállítások a gazdag gyűjtemény más és más szeletét mutatják be a nagyközönségnek.

Szakmai szolgáltatások

- A nemzeti könyvtár központi szerepet tölt be az országos közös könyvtári szolgáltatások (Magyar Országos Közös Katalógus (MOKKA), LibInfo – Magyar Könyvtárak Internetes Tájékoztató Szolgáltatása) szervezésében és üzemeltetésében.
- Az intézmény számos nemzetközi szervezet tagja (Európai Nemzeti Könyvtárak Igazgatóinak Konferenciája, Európai Kutatókönyvtárak Konzorciuma, Európai Tudományos Könyvtárak Szövetsége), együttműködik más könyvtárakkal új, európai, digitális szolgáltatások létrehozásában (Az Európai Könyvtár és az Európai Digitális Könyvtár projektekben).
- A digitalizálásban szerzett tapasztalatai alapján kompetencia központként szolgál a közgyűjteményi terület digitalizálási programjaiban (Kulturális Értékek Digitalizálása).
- A Könyvtári Intézet a könyvtári szakma módszertani és kutatási központja, számos szakmai tanfolyamot és programot szervez.

- Az intézményben évente számos szakmai konferencia, tudományos tanácskozás, munka-értekezlet és tapasztalatcsere zajlik.

Közösségi terek

- Kulturális rendezvények sokasága: koncertek, előadások, vetítések és kiállítások várják az érdeklődőket.

- A látogatók igényeit könyvesbolt és büfé szolgálja.

Kiadói tevékenység

Az intézmény önállóan és más kiadókkal közösen évente körülbelül 40 könyvet, szakmai folyóiratot és elektronikus kiadványt jelentet meg.

Gyűjtemények

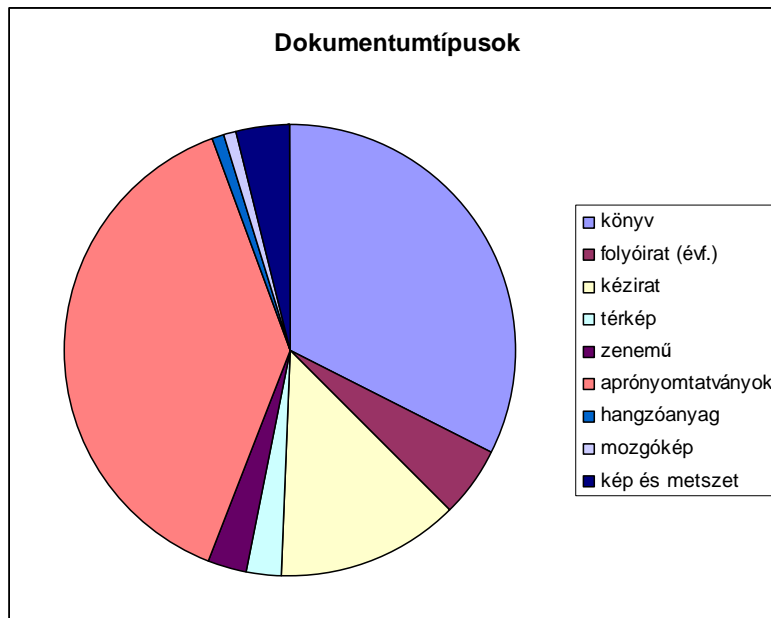
A nemzeti könyvtár alapfeladatának megfelelően mintegy 10 millió különböző magyar nyelvű és magyar vonatkozású dokumentumot őriz. A gazdag állomány a magyar kulturális örökség széles spektrumát öleli fel a legkorábbi nyelvemlékektől az elektronikus dokumentumokig, amelyeket dokumentumtípusonként különböző gyűjteményekbe rendezve őriz.

Törzsgyűjtemény

A törzsgyűjteményben közel 4 millió 1711 után kiadott könyv, valamint időszaki kiadványokból több mint 400 000 évfolyam található.

Különggyűjtemények

A különggyűjteményi táruk több mint 1 millió kéziratot, 200000 térképet, ugyanennyi zeneművet, 60000 hangzóanyagot és mozgóképes dokumentumot, 3 millió aprónyomtatványt, valamint több mint 300000 képet és metszetet őriznek.

Digitális gyűjtemények

A Magyar Elektronikus Könyvtárban és az OSZK Digitális Könyvtárában évről évre egyre több elektronikus könyv, tanulmány és hangoskönyv; az Elektronikus Periodika Archívumban 1400 elektronikus folyóirat lelhető fel. A Magyar Digitális Képkönyvtár a hazai könyvtárakban őrzött digitális képeket és digitalizált szövegeket szolgáltatja.

Gyarapodás

A gyűjtemény éves szinten mintegy 60000 kötelezpéldánnyal, ezenfelül ajándékozás, vétel, csere, valamint digitalizálás útján összesen több mint 130000 dokumentummal gyarapszik.

Munkatársak

A nemzeti könyvtár alap- és egyéb feladatainak ellátásán mintegy 500 teljes, illetve rész-munkaidős munkatárs dolgozik.

Szakmai kompetencia

A könyvtár dolgozói különböző szakmai és tudományos háttérrel rendelkeznek, elsősorban a humán tudományok területén, együttműködésben az informatikai és a műszaki szakemberekkel. Mintegy 50 munkatárs végez tudományos kutatást illetve oktatói tevékenységet, ezen túl szakterületén belül rendszeresen publikál és tudományos konferenciák visszatérő előadója közel ugyanennyi dolgozó.

Minőségbiztosítás

A munkavégzés megfelelő színvonalának biztosítása és a használói igények hatékonyabb ki-elégítése érdekében a szervezeti struktúrát átgondoltan, folyamatosan változtatjuk.

Erőforrások

Az anyagi erőforrások, az épület és a technológiai felszerelés a hatékony működés biztosításának megfelelően hasznosul.

Bevételek

A könyvtár bevételei elsősorban állami támogatásból, a szolgáltatások bevételeiből és adományokból állnak.

Épület

A könyvtár 1985 óta üzemel a Budavári Palota F épületében, közel 43000 négyzetméteren. Az épületet a szükséges műszaki, illetve az adottságok szerinti lehetőségekhez igazodva folyamatosan modernizáljuk.

Informatikai felszereltség

Az elektronikus szolgáltatások biztosításához megfelelő szerverek és informatikai rendszerek állnak rendelkezésre. A digitalizálási munkák a legmodernebb szkennerek segítségével történnek. A dolgozói és olvasói számítógépeket az igényeknek megfelelően folyamatosan cserélik.

Könyvtári Intézet

A Könyvtári Intézet kutatási és elemző tevékenységet végez a könyvtárak, a könyvtárosok és a döntéshozók számára a hazai könyvtári rendszer egészéről, egyes elemeinek működéséről, hatékonyságáról, a könyvtárhasználók igényeinek változásairól, valamint a társadalmi és a technológiai környezet átalakulásáról és a nemzetközi fejlődési trendekről.

A könyvtárpolitika fejlesztési törekvéseinek megvalósulását mennyiségi és minőségi mutatók kidolgozásával, megbízható adattárak összeállításával, szakértői és tanácsadói tevékenységgel segíti elő.

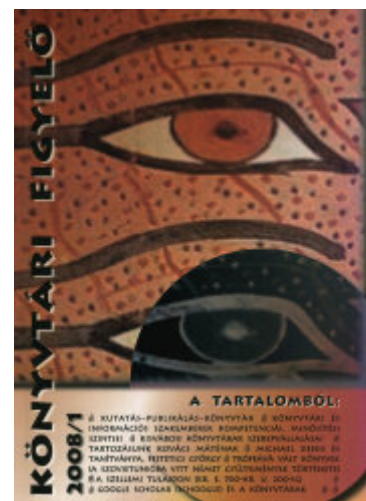
A humán erőforrás fejlesztése területén az intézet képzési, továbbképzési központként jelentős szerepet vállal a könyvtárosképzés teljes, egymásra épülő lépcsőzetes rendszerének ki-

alakításában és a képzés különböző szintjein működő intézmények (felsőoktatás, iskolarendszeren kívüli szakképzés) szakmai összehangolásában. Az intézet folyamatosan foglalkozik a képzéssel kapcsolatos szakmai kommunikációs csatornák – határokon is átívelő – megfelelő kiépítésével és működtetésével. Akkreditált intézményként nagyszámú és színvonalas továbbképzési programot működtet.

Az intézet szakmai információszoolgáltatási tevékenység keretében sajátos célcsoportok (gyakorló könyvtárosok, könyvtár szakos hallgatók, szakértők, kutatók, szakpolitikai és szakmapolitikai irányítók) igényeinek kiszolgálására szakkönyvtári és tájékoztatási szolgáltatásokat nyújt.

Kiadványaival hozzájárul a könyvtárosok szakmai kommunikációjához, a külföldi könyvtári gyakorlat hazai bemutatásához, valamint a magyar könyvtárügy eredményeinek hazai és nemzetközi megismertetéséhez.

3. JÖVŐKÉP

Az Országos Széchényi Könyvtár a tudás tárházaként a magyar kulturális örökség hagyományos (papíralapú) és modern (elektronikus) könyvtári dokumentumainak megőrző és közvetítő intézménye.

4. KÜLDETÉS

- Az Országos Széchényi Könyvtár gyűjti, feltárja és megőrzi a magyar nemzeti kultúra írott, nyomtatott, audiovizuális és elektronikus formában létrejött értékeit.
- Biztosítja a közvetlen hozzáférést saját és – központi nyilvántartások koordinátoraként – más intézmények gyűjteményeihez.
- Könyvtári szolgálata folyamatosan megújított tartalommal és eszközparkkal áll a használók rendelkezésére.
- Más intézményekkel együttműködve vezető és/vagy koordináló szerepet játszik, illetve részt vesz a rögzített kulturális és szellemi örökség feltárására és megőrzésére irányuló programokban.
- Nemzeti könyvtári feladatainak teljesítése érdekében aktív kapcsolatokat ápol a határon túli magyar könyvtárakkal.
- Nemzetközi kapcsolatai révén a nemzeti bibliográfiai számbavétel kiteljesítésére törekszik, közvetíti a magyar könyvtárakról és könyvtörténetről szóló információkat, valamint aktív szerepet vállal a The European Library-vel való együttműködésben és az Európai Digitális Könyvtár létrehozásában.
- A Könyvtári Intézet tevékenységén keresztül biztosítja könyvtárak – a tudásalapú társadalom meghatározó alapintézményeinek – fejlesztését, működésük és szolgáltatásaik valós igényekhez alakítását, a társadalomban elfoglalt helyük megerősítését, valamint szakmapolitikai támogatását.

5. ALAPVETŐ CÉLOK

1. A gyűjtemény teljesebbé tétele a gyűjtőköri szabályzat korszerűsítésével és rendszeres gyarapítással, valamint az állomány megóvása.
2. A nemzeti könyvtár teljes állományának hozzáférhetővé tétele elektronikus állományfeltáró eszközök segítségével a stratégiai periódus végére.
3. Minőségi szolgáltatások fejlesztése annak érdekében, hogy a kutatók, az oktatásban részt vevők és más felhasználók egyszerűen és megbízhatóan ériék el saját gyűjteményünk és más könyvtárak tartalmait.
4. Aktív koordinációs szerep vállalása a magyar könyvtári rendszeren belül más intézményekkel összehangolt szolgáltatások fejlesztésével.
5. Az elektronikus dokumentumok kezelésének kompetencia központjaként országos vezető szerepkör kereteinek kialakítása és intézményi szintű belső fejlesztés.

6. A nemzeti bibliográfia rendszerének teljessé tétele, könyv- és könyvtártörténeti alapkutatások végzése.
7. A közönségkapcsolati tevékenység és a nemzetközi kapcsolatok fejlesztése annak érdekében, hogy a nemzeti könyvtár nyitott, vonzó és együttműködésre kész arculatot mutasson partnereinek.
8. Szervezeti és személyzeti fejlesztés, korszerű humánpolitika a stratégiai célkitűzések végrehajtása érdekében.
9. Informatikai és gazdasági háttér biztosítása a könyvtár működőképessége, tevékenységének bővítése és fejlesztése érdekében.
10. A könyvtáraknak, a könyvtári rendszernek és a könyvtárosoknak nyújtandó központi szolgáltatások kialakítása és stratégiai fejlesztések a Könyvtári Intézet tevékenységén keresztül.

6. KULCSTERÜLETEK

1. cél:

A gyűjtemény teljesebbé tétele a gyűjtőköri szabályzat korszerűsítésével és rendszeres gyarapítással, valamint az állomány megóvása

Tevékenységek:

- elégséges, másra fel nem használható gyarapítási költségvetési előirányzat évenkénti, egész évre szóló biztosítása;
- a „hungarikum” fogalmának újraértelmezése és a gyűjtőköri szabályzat szükség szerinti kiegészítése után a modern hungarikumok teljes körű országos és nemzetközi szintű gyűjtése, megőrzése és feldolgozása;
- a hungarikumok állományunkban nem található példányainak gyarapítása, pótlása hagyományos és digitális dokumentumok cseréjével;
- az online elektronikus dokumentumok kötelezpéldányainak beszolgáltatásával és gyűjtésével kapcsolatosan a kötelezpéldány-szolgáltatásról szóló kormányrendelet kiegészítésének kezdeményezése, illetve az önkéntes beszolgáltatás elveinek kidolgozása;
- az ISBN/ISMN-program továbbfejlesztése után a webes kiadói bejelentő felület bevezetése a kiadók gyakorlatába, és az általuk rögzített bibliográfiai adatok betöltése a katalógusba;
- az eredeti állomány minél hatékonyabb védelmének biztosítása új raktárak létesítésével és a raktározási körülmények javításával;
- a használat és a veszélyeztetettség mértékének fokozottabb figyelembevételével az eredeti dokumentumok konzerválásának és restaurálásának folytatása;
- a veszélyeztetett XIX–XX. századi dokumentumok tömeges savtalanításának megkezdése;
- az állományvédelmi digitalizálás teljesebbé tétele, digitális adatmentés analóg hordozókról.

2. cél:

A nemzeti könyvtár teljes állományának hozzáférhetővé tétele elektronikus állományfeltárási eszközök segítségével a stratégiai periódus végére

Tevékenységek:

- a törzs- és különgyűjteményeket alkotó állományok azonosítását és visszakereshetőségét egységesen biztosító nyilvántartási rendszer kialakítása;
- a retrospektív konverzió folytatása és befejezése – megfelelő pályázati támogatás függvényében – a stratégiai időszak végére a könyvtár teljes könyv- és különgyűjteményi anyagára vonatkozóan;
- az ún. müncheni rendszerben feldolgozott állomány, a kegyeleti gyűjtemények, illetve az I. világháborús gyűjtemény rekatalogizálása, az alkalmi lapok és értesítők feldolgozása;
- a hungarus személyek és a földrajzi nevek besorolási tételeinek (authority rekordjainak) elkészítése és nyilvánossá tétele;
- a különgyűjtemények szabványos elektronikus feldolgozottságának jelentős növelése;
- az egyes különgyűjtemények feldolgozási tevékenységének összehangolása (pl. a több gyűjteményben is található disszertációk, metszetek, litográfiák, exlibrisek, vízjelek stb. esetében);
- a digitális gyűjtemény kurrens gyarapodásának folyamatos feldolgozása mellett a korábban keletkezett digitális dokumentumok metaadatolása;
- az Európai Könyvtörténeti Gyűjtemény virtuális katalógusának folyamatos építése.

3. cél:

Minőségi szolgáltatások fejlesztése annak érdekében, hogy a kutatók, az oktatásban részt vevők és más felhasználók egyszerűen és megbízhatóan érhék el saját gyűjteményünk és más könyvtárak tartalmait

Tevékenységek:

- a könyvtárhasználók általános, valamint speciális tájékozási igényeinek – a gyűjtemény és a szolgáltatások aktív használatának segítségével – lehető leggyorsabb, legpontosabb és személyre szabott kiszolgálása;
- az elektronikus tájékoztatás (inform@oszk.hu) webes felületté alakítása és adatbázisba szervezése;
- a szabadpolcos kézikönyvtári állomány összetételének aktualizálása;
- az elektronikus raktári kölcsönzés (hagyományos dokumentumok) és az online (DRM) kölcsönzés infrastruktúrájának megteremtése, a könyvtári (helyben használat) minőségi szolgáltatások fejlesztése, az elektronikus (távhasználat) szolgáltatások körének bővítése, az „on demand” digitalizálási tevékenység mennyiségi és minőségi fejlesztése, új szolgáltatások bevezetése;
- „egyponos” olvasói regisztrációs rendszer kiépítése (beiratkozás, olvasókártya/helyszám elektronikus kiadása, gépi kölcsönzés);
- hazai és külföldi könyvtári rendszerekkel való szorosabb együttműködés az információszolgáltatás és a dokumentum-ellátás területén, a 24 órán keresztül szolgáltató könyvtár kialakítása;
- létező külső internetes szolgáltatások integrálása saját szolgáltatási környezetünkbe a felhasználók kényelmének fokozása érdekében;

- a katalógus, az authority rekordok, valamint a tezauszok tartalmának publikálása a szemantikus világhálón, a szemantikus web bevezetése a katalóguson kívüli területekre is;
- a könyvtár összes adatbázisában egyidejű, közös indexen alapuló, egyszerű, de innovatív módon való keresés megvalósítása;
- az integrált könyvtári rendszer adataihoz és szolgáltatásaihoz szabványos keresési felület nyújtása új szolgáltatások számára a felhasználók hatékony kiszolgálása érdekében;
- elmozdulás a szervízorientált nyílt könyvtári rendszerek irányába;
- Web 2.0-ás közösségi szolgáltatások bevezetése.

4. cél:

Aktív koordinációs szerep vállalása magyar könyvtári rendszeren belül más intézményekkel összehangolt szolgáltatások fejlesztésével

Tevékenységek:

- a Magyar Országos Közös Katalógus (MOKKA) tartalmi bővítése és szolgáltatásainak továbbfejlesztése a könyvtárak munkájának megkönnyítése és az egységes feldolgozás elérése érdekében, a MOKKA adatbázis működtető környezetének átalakítása, a közös katalógus korszerűsítése, összevonása az Országos Dokumentum-ellátási Rendszer (ODR) adatbázisával;
- az OSZK rekordjainak napi gyakoriságú betöltése a MOKKA-ba;
- a muzeális nyomtatott könyvek közös katalógusának (MOKKA-R) és a kéziratok közös katalógusának (MOKKA-MS) fejlesztése és folyamatos feltöltése;
- a Nemzeti Periodika Adatbázis továbbfejlesztése a Magyarországon megjelent és az e-folyóiratok számbavételével;
- a Humántudományi Tanulmányok és Cikk Adatbázisának (HUMANUS) továbbfejlesztése és tartalmi bővítése, az e-Tár, a HUMANUS, valamint a MATARKA tartalomjegyzék szolgáltatás adatcseréjének kialakítása, a cikkekre és résztanulmányokra épülő tartalomszolgáltatás megteremtése;
- a hazai könyvtárak közötti együttműködés keretében működő LibInfo online tájékoztató szolgáltatás már megkezdett Web 2.0 alapú rendszerének teljessé tétele, tartalmi fejlesztése a szolgáltatás összekapcsolása dokumentumforgalmazási alrendszerekkel.

5. cél:

Az elektronikus dokumentumok kezelésének kompetencia központjaként az országos vezető szerepkör kereteinek kialakítása és intézményi szintű belső fejlesztés

Tevékenységek:

- az elektronikus dokumentumok könyvtári kezelésének országos koordinációja;
- az OSZK egységes digitális gyűjteményének megszervezése;
- a digitális tartalmakra épülő, az oktatást támogató tematikus szolgáltatások létrehozása;
- hosszú távú megőrzési stratégia kialakítása az online és offline elektronikus dokumentumokra, az állomány archiválásának megszervezése;
- K+F tevékenység (állandó webes videó-sugárzó szolgáltatás felállítása és a sugárzott anyag archívumának integrálása a meglévő tartalomszolgáltató rendszerbe, a különböző tartalomszolgáltató rendszerekben tárolt adatok alapján webes kiállításokat automatikusan

- generáló rendszer kialakítása, a könyvtár szolgáltatásainak megjelenítése a 3D interneten, személyre szabott keresések és a mobil interneten való megjelenés biztosítása);
- az állományvédelmi digitalizálás irányelveinek, ütemezésének és módszereinek kidolgozása;
 - nemzetközi digitalizálási programokban való további részvétel, ezek körének bővítése, csatlakozás más adattárakhoz.

6. cél:

A nemzeti bibliográfia rendszerének teljessé tétele, könyv- és könyvtártörténeti alap kutatások végzése

Tevékenységek:

- az online katalógusban virtuális „Magyar Nemzeti Bibliográfia” gyűjtemény létrehozása, a kurrens nemzeti bibliográfia (könyvek, folyóiratok, térképek és zeneművek) rendszeres közzététele elektronikus kiadvánnyként (MNB WWW);
- az 1801 előtt nyomtatott nyelvi, területi és személyi hungarikumok bibliográfiai számbavétele és publikálása;
- az 1801–1920 közötti időszakban a mindenkor Magyarországon területén, illetve magyar nyelven bárhol megjelent dokumentumok bibliográfiai tételeinek adatbázisba szervezése; a munkák konzorciális alapjának megteremtése;
- a mindenkor Magyarországon területén és magyar nyelven bárhol megjelent időszaki kiadványok retrospektív nemzeti bibliográfiai tételeinek összegyűjtése és adatbázisba szervezése (1705–1985);
- a magyarországi könyvtárakban és levéltárakban fennmaradt kódextöredékek felkutatása, feldolgozása, kódexkatalógusok készítése, a középkori magyarországi könyvkultúra történetének, irodalom- és művelődéstörténetének kutatása;
- könyv-, könyvtár- és művelődéstörténeti kutatások végzése – a bibliográfiai tevékenységgel összhangban;
- a Clavis Typographorum Regionis Carpathicae (1473–1948) nyomdatörténeti adatbázis folyamatos építése, az egyéb adatbázisokkal való kompatibilitás kidolgozása;
- az intézményi tudományos tevékenység hatékony koordinálása, konferenciák és tudományos ülésszakok szervezése;
- a kiadói és a publikációs tevékenység folytatása, jellemzően társkiadói szerepkörben;
- országos tudományos szerepkör kialakítása a könyv- és könyvtártörténet területén a Magyar Tudományos Akadémiával és különböző egyetemi műhelyekkel közösen.

7. cél:

A közönségkapcsolati tevékenység és a nemzetközi kapcsolatok fejlesztése annak érdekében, hogy a nemzeti könyvtár nyitott, vonzó és együttműködésre kész arculatot mutasson partnereinek

Tevékenységek:

- a könyvtár sokrétű kulturális ismeretterjesztő- és tudományos műhely-jellegének, illetve muzeális funkcióinak összehangolt fejlesztése;

- a könyvtár szolgáltatásait használó célcsoportok hatékony megszólítása (beiratkozott olvasók, tudományos kutatók, távfelhasználók);
- a modern közgyűjteményi trendeknek megfelelően a fiatalabb korosztály és az elektronikus használatot előnyben részesítők kiemelt célcsoportként kezelése;
- a könyvtári közönségkapcsolatok alapeszközeinek (honlap, ismertető kiadványok stb.) tartalmi, formai (arculat) és strukturális megújítása, az egységes kommunikáció következetes végrehajtása;
- a könyvtár média megjelenéseinek lehetőségei szerinti tervezése;
- a könyvtár programkínálatának újragondolt összeállítása a könyvtár iránti érdeklődés egyenletes és széleskörű fenntartásának érdekében webes eszközök segítségével;
- a külföldi könyvtárhasználók és -látogatók részletesebb és pontosabb tájékoztatása a kor igényeinek megfelelően;
- aktív kapcsolatok kialakítása és/vagy fejlesztése más közgyűjteményekkel;
- a zirci műemlékkönyvtár tevékenységi körének fejlesztése, saját honlap és online katalógus kiépítése, tudományos kutatói és igényes közönségkapcsolati programokban való szerepeltetése;
- aktív részvétel a nemzetközi szakmai szervezetek munkájában;
- részvétel nemzetközi és európai uniós programokban.

8. cél:

Szervezeti és személyzeti fejlesztés, korszerű humánpolitika a stratégiai célkitűzések végrehajtása érdekében

Tevékenységek:

- a szervezeti struktúra folyamatos átszervezése a decentralizált mátrix-rendszer elérése érdekében;
- a nemzetközi szinten kidolgozott nemzeti könyvtári teljesítménymutatók bevezetése;
- minőségbiztosítási rendszer bevezetése a könyvtárban;
- teljesítményelvű bérezési politika bevezetése.

9. cél:

Informatikai és gazdasági háttér biztosítása a könyvtár működőképessége, tevékenységének bővítése és fejlesztése érdekében

Tevékenységek:

Informatikai háttér

- a stratégiai időszak végére el kell érni, hogy a munkaadások életkora maximum 6 évre, a szervezőké 8 évre, a hálózati eszközöké 10 évre csökkenjen;
- a helyi hálózat átalakítása redundánssá;
- a telefon- és a számítógépes helyi hálózat egyetlen hálózatba integrálása;
- a digitalizált dokumentumok nagy kapacitású, központi merevlemezű tárolóhelyen való tárolásának megoldása, valamint szalagos és külső elosztott tárolóhelyek igénybevétele;

Gazdasági háttér

- az évről évre csökkenő állami támogatás kompenzálása egyrészt saját bevételnövelésből és pályázati forrásokból, másrészt költségtakarékos megoldások alkalmazásával;
- a hatékonyabb működés érdekében fokozott controlling-tevékenység végzése, hasznosítva a már elkezdett minőségbiztosítási folyamat megállapításait;
- a költségvetési szervek jogállását megalapozó törvény szerint felkészülés a gazdálkodás átalakítására;
- a 2009-től tárcaszinten bevezetésre kerülő ún. „Forrás” Program (Pénzügyi Integrált Információs Rendszer) alkalmazásával a pénzügyi- és egyben a vezetői információs rendszer hatékonyabbá tétele.

7. A KÖNYVTÁRI INTÉZET STRATÉGIAI TERVE

7.1. Jövőkép

A Könyvtári Intézet a könyvtáraknak, a könyvtári rendszernek, a könyvtárosoknak nyújtandó központi szolgáltatások és stratégiai fejlesztések, valamint a könyvtári kutatások központi szakmai intézménye. Munkájában követi a társadalmi változásokat, valamint stratégiai útmutatást nyújt a szakmai kihívásokra adandó válaszok kidolgozására és megvalósítására.

7.2. Átfogó cél

A Könyvtári Intézet szakmai tevékenységével támogatja a magyar könyvtárügy stratégiájának (Portál Program) megvalósulását, elősegítve ezzel a könyvtári rendszer magas szakmai színvonalú feladatteljesítését a könyvtárhasználók hatékony kiszolgálása érdekében.

7.3. Alapvető célok

- Az új információs és kommunikációs technológiák alkalmazásának ösztönzésével a használók számára hatékonyabbá és gyorsabbá teszi a hozzáférést magyarországi könyvtári rendszer szolgáltatásaihoz.
- Az országos olvasási programok létrehozásával hozzájárul az olvasási kultúra terjesztéséhez, színvonalának emeléséhez, és elősegíti az esélyegyenlőség megvalósulását a könyvtárakban.
- Felkészítést folytat a könyvtári munkatársak számára a stratégiai időszakban megvalósuló fejlesztésekhez kapcsolódóan. Hozzájárul a könyvtárosok kompetencia alapú szakmai tudásának megújításához.
- Naprakész, korszerű információs szolgáltatásokat nyújt a szakmai közösség és a döntéshozók számára, elősegíti a könyvtári rendszerben és a könyvtárakban működő folyamatok megismerését, a problémák feltárását, és javaslatokat dolgoz ki ezek megoldására.
- Hozzájárul a könyvtári minőségfejlesztés és minőségbiztosítás széles körű elterjesztéséhez.

7.4. Kulcsterületek

1. cél:

Az új információs és kommunikációs technológiák alkalmazásának ösztönzésével hatékonyabbá és gyorsabbá teszi a hozzáférést a magyarországi könyvtári rendszer szolgáltatásaihoz

Tevékenységek:

- webportál (könyvtárkapu) létrehozása, amelyen keresztül valamennyi magyar könyvtár szolgáltatásai elérhetővé válnak a felhasználók számára, interaktív tematikus szolgáltatási felületek kidolgozása, a webportál szolgáltatásainak biztosítása érdekében együttműködés kialakítása a hazai és határon túli könyvtári rendszer szereplői között;
- az új információs és kommunikációs technológiák alkalmazásának ösztönzése és támogatása a térben és időben független, korszerű könyvtári szolgáltatások bevezetésére;
- a könyvtárhasználat lehetőségeinek fokozott integrálása az oktatásba, a tanulók felkészítése az önálló ismeretszerzésre a könyvtárban elérhető információs eszközök és szolgáltatások segítségével.

2. cél:

Az országos olvasási programok létrehozásával hozzájárul az olvasási kultúra terjesztéséhez, színvonalának emeléséhez és elősegíti az esélyegyenlőség megvalósulását a könyvtárakban

Tevékenységek:

- az intézeti, az egyéb hazai és a nemzetközi olvasáskutatási eredmények másodlagos elemzése, a problémagócok feltárása és feltérképezése a pontos cselekvési terv meghatározása érdekében;
- „A jövőnek olvasunk” című, átfogó olvasási projekt kereteinek és tartalmának kidolgozása;
- az országos és nemzetközi olvasásfejlesztő tevékenységek megismertetése a szakemberekkel; a kész ötletek, programok (jó gyakorlatok) hozzáférhetővé tétele, a célcsoportokra kidolgozott módszertani programcsomagok és kézikönyvek közreadása az évente meghirdetendő központi olvasási programok eredményes lebonyolítása érdekében;
- az egyes korosztályok könyvtárhasználatának támogatása speciális olvasásfejlesztési tevékenységek és formák kidolgozásával (a biblioterápia lehetőségeinek széleskörű megismertetése; a tanulás támogatása könyvtári eszközökkel az EU elvei és gyakorlata szerint; interaktív olvasásfejlesztő weboldalak létrehozása);
- esélyteremtés, esélyegyenlőség biztosítása a különböző hátrányos helyzetű csoportoknak (biológiai-egészségügyi és társadalmi-szociális hátrányok) a fizikai, intellektuális és virtuális hozzáférés megteremtésével;
- interaktív olvasásfejlesztő weboldalak és internetes tartalmak létrehozása.

3. cél:

A könyvtári munkatársak számára a stratégiai időszakban megvalósuló fejlesztésekkel kapcsolatos felkészítést folytat. Figyelemmel kíséri a nemzetközi szakmai fejlődési irányokat, közvetíti azokat a hazai könyvtári rendszer számára, hozzájárul a könyvtárosok kompetencia alapú szakmai tudásának megújításához

Tevékenységek:

- a stratégiai időszakban megvalósuló fejlesztésekkel kapcsolatos, korszerű témákat felölelő szakmai és idegen szaknyelvi képzések megvalósítása;

- új oktatási és tanulási formák, módszerek (e-learning, távoktatás; intézménytől és időtől független egyéni tanulási formák) kidolgozása a képzés hatékonyságának növelése és a versenyképesség biztosítása érdekében;
- európai szinten elismert, a könyvtári és információs szolgáltatásokra vonatkozó kompetenciák elsajátíttatása a könyvtárosok iskolarendszeren kívüli képzésében, továbbképzésében;
- a könyvtárosok felkészítése különböző felhasználói csoportok rendszeres képzésére és a digitális írástudás elterjesztésére az életen át tartó tanulás folyamatában.

4. cél:

Naprakész, korszerű információs szolgáltatásokat nyújt a szakmai közösség és a döntéshozók számára; elősegíti a könyvtári rendszerben és a könyvtárakban működő folyamatok megismerését, a problémák feltárását, és javaslatokat dolgoz ki ezek megoldására

Tevékenységek:

- gyakorló könyvtárosok, szakértők és kutatók szakmai információ-igényeinek kielégítése nyomtatott és elektronikus kiadványokkal, testre szabott szakirodalmi-tájékoztatási szolgáltatásokkal, közös keresőfelületet biztosító, a web 2.0 lehetőségeit kihasználó webportál építésével;
- a szakterület távoli elérésű dokumentumainak felkutatása és hozzáférhetőségének biztosítása (elektronikus folyóiratok, elektronikus könyvtárak, nyílt hozzáférésű dokumentumok);
- szakirodalmi szemlék, szemletanulmányok, döntés-előkészítő háttéranyagok összeállítása a könyvtárak és a könyvtárügyet irányító szervek számára; a magyar könyvtárügy eredményeinek közvetítése elektronikus formában a nemzetközi szakmai közösség számára;
- az Intézet által kezelt adatbázisok egységesítése és korszerűsítése a publikus adatkörhöz történő hozzáférés megkönnyítése érdekében; a nyilvántartások közötti átjárhatóság megteremtése a hozzáférési jogosultságok biztosításával és az intézményi adatok térképes megjelenítésével;
- az egyes könyvtári tevékenységek és munkafolyamatok korszerű fejlesztésének elősegítése szakmai szolgáltatásokkal, tanácsadással, információközvetítéssel a hazai és a határon túli könyvtárak számára;
- a könyvtárak szakmai támogatása a regionális és kistérségi feladatok ellátásában;
- a civil közösségek és a könyvtárak kapcsolatának erősítése;
- a hátrányos helyzetű térségekben nyújtott könyvtári szolgáltatások fejlesztésének támogatása.

5. cél:

Hozzájárul a könyvtári minőségfejlesztés és minőségbiztosítás széles körű elterjesztéséhez

Tevékenységek:

- a könyvtári rendszer minőségelvű és elfogadott szabványokon alapuló működésének ösztönzése;
- korszerű marketingtevékenység elősegítése a könyvtárak meghatározó társadalmi szerepének tudatosítása érdekében;
- a könyvtárak külső kommunikációjának erősítése, módszertani segítése;
- a könyvtári statisztikán alapuló, nemzetközi összehasonlításra alkalmas mennyiségi mutatók továbbfejlesztése, a minőségi követelményrendszer elterjesztése;
- a könyvtári és információs szakemberekre vonatkozó, kompetencia alapú európai uniós minősítési rendszer (LIS Euroguide – CERTIDoc) bevezetése, honosítása.

7.5. Források

A stratégia időszakban rendelkezésre állnak az Intézet tevékenységét alapvetően finanszírozó állami költségvetési források.

A kiemelt stratégiai kulcsterületek finanszírozása hazai (pl. NKA), európai uniós (Új Magyarország Fejlesztési Terv – TÁMOP) és más, nemzetközi pályázati források elnyerése révén valósítható meg.

Budapest, 2009. január 6.